

AZƏRBAYCAN İQTİSADİYYATINA BEYNƏLXALQ İSLAM MALİYYƏ İNSTITUTLARININ VƏSAİTLƏRİNİN CƏLB EDİLMƏSİ PROBLEMLƏRİ

UOT 336; 336.11
DOI:10.30546/3006-0346.2024.3.81.0160

MAŞALLAH SƏFƏROV
Bakı Dövlət Universiteti, doktorant

E-mail: masallah.safarov.roman@bsu.edu.az

Giriş

Bildiyimiz kimi, alternativ maliyyə mənbəsi olaraq İslam maliyyələşmə üsulu Qurani-Kərim və hədislərin təliminə əsaslanır [1, s. 1]. Bu onu risk və mənfəətin bölüşdürülməsi konsepsiyasına görə ənənəvi maliyyələşmədən fərqləndirir. Belə ki, bu tip maliyyələşmə əxlaq iqtisadiyyatına (moral economy) öz töhfəsini verməklə spekulasiyaları qadağan edir və real aktivlərə investisiya qoyulmasını təşviq edir. İslam Maliyyə İnkişaf Hesabatı 2022 (IFDR 2022) göstəricilərinə əsasən İslam maliyyə aktivlərinin müxtəlif sektorlar üzrə 2021-ci illə müqayisədə artımı müşahidə olunmuşdur [2, s. 6-7]. Hesabatda qeyd olunur ki, İslam bankçılıq alətləri, Sukuk (Islamic bonds), İslam fondları, təkaful, lizinq və s. sektorlar üzrə qeyd olunan illər ərzində müxtəlif həcmdə artım baş vermişdir. Təkcə İslam bankçılığını misal gətirərək qeyd etməliyik ki, dünya miqyasında bu tip bankçılıq üzrə maliyyə aktivlərinin həcmi 2021-ci illə müqayisədə 17 % artaraq 2.8 trilyon ABŞ dollarına bərabər olmuşdur. Bununla müştərək bankçılıq sektoru İslam maliyyə sisteminə öz 70 %-lik həcmi qoruyaraq birinci yerdə qərarlaşmışdır [2, s. 6]. Bu artımın bir sıra səbəbləri mövcuddur ki, bunlardan, əsasən, istehsalı təşviq edən maliyyələşməyə marağın artmasını, “FinTech” ilə əməkdaşlığın səmərəliliyinin az olmasını və xüsusilə, İslam maliyyə institutlarının vəsaitlərinin müxtəlif sektorlara yatırım etmələrinin təşviqini qeyd etməliyik.

Əsas hissə

Keçən əsrin sonlarına doğru alternativ maliyyələşmədə, o cümlədən İslam maliyyə mexanizminin təkmilləşməsində beynəlxalq və regional maliyyə institutlarının yaranması və formalaşması daha da sürətləndi. Belə ki, bir sıra Şərq ölkələrində iqtisadiyyatın diversifikativ təbiətinin mövcudluğu və açıq bazar iqtisadiyyatının konservativ milli iqtisadiyyatları bir-birinə integrasiya etdirməsi həmin ölkələrin səlahiyyətli iqtisadçı və politoloqları tərəfindən vahid maliyyə institutunun yaradılması

fikrinin səsləndirilməsini şərtləndirdi. Bu çağırışlar daha çox regional səviyyədə maliyyə bazarının yaradılması yönündə idi ki, həmin ölkələr, əsas etibarilə, İslam Konfransı Təşkilatına üzv olan ölkələrdən ibarət idi. Bir müddət sonra – 1973-cü ildə ilk İslam maliyyə təşkilatı olan İslam İnkişaf Bankı təsis olundu. Onun əsas məqsədi İİB-yə üzv olan ölkələrə, həmçinin digər müsəlman cəmiyyətlərə inklüziv layihələrin həyata keçirilməsi məqsədilə İslam hüququ çərçivəsində maliyyə yardımının təmin olunmasından ibarətdir. Hazırda 57 üzvü olan İİB-yə Azərbaycan 04 iyul 1992-ci ildən üzvdür [3, s. 157].

İslam İnkişaf Bankından başqa İslam Tədqiqat və Təlim İnstitutu (IRTI, 1981), İnvestisiya və İxrac Kreditlərinin Sığortası üzrə İslam Korporasiyası (ICIEC, 1994), Beynəlxalq İslam Ticarət və Maliyyə Korporasiyası (ITFC), Özəl Sektorun İnkişafı üzrə İslam Korporasiyası (OCDPS, 1999), Dünya Vəqf Fondu (WWF, 2001) kimi İslam maliyyə institutlarını qeyd edə bilərik. Adlarını qeyd etdiyimiz təşkilatlardan Beynəlxalq İslam Ticarət və Maliyyə Korporasiyası (ITFC) İİB-nin muxtar müəssisəsi kimi fəaliyyət göstərir ki, əsasən 2 sektorda – “ticarət və reklam” və “maliyyə/ticarət” sektorlarında İİB qrupunun inkişaf prioritetlərinin dəstəklənməsində yaxından iştirak edir [4, s. 96-97].

Adıçəkilən maliyyə institutları, o cümlədən İslam İnkişaf Bankı bir sıra infrastruktur layihələrinin icrasında, milli iqtisadiyyatın təhsil, səhiyyə, nəqliyyat, mədəniyyət və s. sektorlarının icrasında tərəfdaşı olduğu ölkələrə kifayət qədər maliyyə yardımını göstərmişdir. Təşkilat həmin ölkələrin yüksək gəlirli kommersiya layihələrini və iri sahibkarlığı dəstəkləməklə bərabər iqtisadi cəhətdən aztəminatlı əhalinin iqtisadi səlahiyyətləndirməsində də yaxından iştirak edir. İİB iqtisadi səlahiyyətləndirmə (Economic Empowerment) funksiyalarının icrası ilə 7 əsas prinsip üzrə fəaliyyətin həyata keçirilməsini öz üzərinə götürmüşdür:

1. Kasıbları və sosial cəhətdən imkansız insanları öz ailəsi və cəmiyyəti üçün yük hesab etməmək;
2. Böyük bilik və bacarıqlara malik olan hədəf

kütlələrin araşdırılması və inkişaf etdirilməsini nəzərə almaq;

3. Aztəminatlı ailələrin cari iş mühitinə olan paradiqmaları üzərindən maliyyə səlahiyyətləndirməsi – bu zaman həmin şəxslər öz bilik və bacarıqlarını işlərinə daha yaxşı tətbiq edə biləcəklər;

4. Aztəminatlı ailələrə yardımın edilməsi yanaşmasından inkişaf və bazar əsaslı dəstək mexanizminə keçidin gücləndirilməsi;

5. Həmin əhali qrupunu dəyər zəncirinin potensial iqtisadi elementi kimi nəzərə almaq;

6. Sosial, iqtisadi və maliyyə göstəriciləri arasındakı tarazlığı diqqətlə nəzərdən keçirmək;

7. Özünüməşğulluq və iş yerlərinin yaradılmasını stimullaşdırmaq [5].

Hazırda Azərbaycan ilə İİB arasında qurulmuş sıx əməkdaşlıq çərçivəsində dövlət-özl sektor tərəfdaşlığının (DÖST) təşviqi, biznes mühitinin genişləndirilməsi, İslam hüququ gözlənilməklə müxtəlif investisiya layihələrinin icrası gələcəkdə də ölkəmizə İslam maliyyə institutlarının vəsaitlərinin cəlbinin daha da çoxaldılmasına təkan verəcəkdir. İslam İnkişaf Bankının kapital yığımında Azərbaycanın 9.76 milyon ABŞ dolları həcmində payının olduğunu vurğulayaraq qeyd etməliyik ki, hazırkı dövrə qədər aşağıdakı layihələrin icrası məhz İİB tərəfindən maliyyə yatırımı əsasında həyata keçirilmişdir:

1. 2009-2012-ci illərdə Bakı şəhər bərk məişət tullantılarının yandırılması zavodu;

2. Yevlax-Gəncə avtomobil yolu (yenidənqurma layihəsi);

3. Vəlvələçay-Taxtakörpü kanalının tikintisi layihəsi;

4. Mingəçevir SES-in təmir-bərpa və yenidənqurma layihəsi;

5. Cənub İES-in tikintisi layihəsi;

6. 2012-2021-ci illərdə Azərbaycanın 5 rayonunda milli su təchizatı və kanalizasiya proqramı layihəsi [6].

Bundan başqa, İslam İnkişaf Bankı ilə Azərbaycanın müxtəlif kommersiya bankları arasında tərəfdaşlığın stimullaşdırılması istiqamətində də müəyyən işlər görülməkdədir.

2008-ci ildən etibarən “Turan Bank” ASC Özəl Sektorun İnkişafı üzrə İslam Korporasiyası (ICD) ilə əməkdaşlığa başlamışdır. Bununla əlaqədar olaraq İslam maliyyə məhsullarından bəzilərini korporativ və fərdi müştərilərə təklif etmişdir. ICD-dən cəlb edilən

kreditin ümumi həcmi 2008-ci ildə 1 milyon manat olmuşdursa, 2014-cü ildə 12 milyon manatdan çox olmuşdur. 2021-ci ildə “Turan Bank” ilə ICD arasında bağlanmış müqavilədə 3 il müddətinə 10 mln. ABŞ dolları məbləğində maliyyə vəsaitinin cəlbə və kredit verilməsi nəzərdə tutulmuşdur [7, s. 65].

Habelə hazırda yalnız sukuk (İslami bondlar) aləti ilə “Paşa Bank” ASC xarici bazarlarda qiymətli kağızların investisiyasını həyata keçirir.

18 may 2023-cü ildə “Rabitə Bank” ASC və İİB arasında imzalanmış 10 milyon dollarlıq müqavilə (Letter of Credit Confirmation Facility) (akkreditiv) çərçivəsində Azərbaycan Respublikasında ticarətin, kiçik və orta sahibkarlığa dəstək imkanlarının genişləndirilməsi, ixrac potensialının artırılması, İslam maliyyəsinin tətbiq olunmasında Ticarətin Maliyyələşdirilməsi üzrə Beynəlxalq İslam Korporasiyasının (ITFC) rolunun gücləndirilməsi prioritet məsələlərdən hesab olunmuşdur [8]. Qeyd etməliyik ki, hazırda Azərbaycanda İslam maliyyə mənbələrindən istifadə və sərəncamda saxlanılma ilə bağlı qanunvericilik bazasının mövcud olmaması ilə əlaqədar olaraq İİB-nin “Rabitə Bank” ASC-yə ayırdığı məbləğin nəzarət mexanizmi emitent tərəfindən həyata keçiriləcəkdir.

Azərbaycanda İslam bankı pəncərələri: Müxtəlif investisiya layihələrinin həyata keçirilməsi, o cümlədən sahibkarlara bu qəbildən kreditlərin verilməsi məqsədilə ölkəmizdə İslam bankı pəncərələrinin açılması praktikası da mövcuddur. Belə ki, müstəqillik qazandıqdan sonra alternativ maliyyə mənbəyi kimi İslam maliyyəsindən istifadənin stimullaşdırılması və iqtisadiyyatın real sektorunun inkişafı istiqamətində ölkəmizdə İslam bankının yaradılması və fəaliyyət göstərməsi prosesi ənənəvi bank sektoruna paralel şəkildə getmişdir. 1989-cu ildə əsas qoyulan “Universal Bank” ASC 2001-2015-ci illər ərzində “Kövsər Bank” ASC şəklində fəaliyyətinə davam etmişdir. Bu bank Azərbaycanda ilk, MDB məkanında isə ikinci şəriət əsaslı kommersiya bankı olmuşdur. “Kövsər Bank” bu illər ərzində Bazel Standartları və AAOIFI standartları əsasında fəaliyyət göstərməklə müştərilərə mudarəbə, murabaha, muşarəkə, sukuk və icara kimi məhsullar təqdim etmişdir [7, s. 58].

2009-cu ildə ənənəvi kommersiya banklarından fərqli olaraq “Nikoil Bank” ASC (hazırkı Yelobank) tərəfindən İslam maliyyə prinsiplərinə müvafiq cari hesab (Vadiə əd-Damənə məhsulu) istifadəyə ve-

rilmişdir. “Nikoilbank” bu tip məhsulları müstəqil olaraq deyil, İslam bankçılıq pəncərəsi təsis etməklə həyata keçirmişdir. Elə həmin ildə AAOIFI (İslam Maliyyə İnstitutları Üçün Auditor və Mühəsibət Təşkilatı) və IRTI (İslam Tədqiqatlar və Təlim İnstitutu) ilə əməkdaşlıq çərçivəsində və onların təsdiq edilmiş standartlarına əsasən bank öz müştərilərinə pulsuz ödəniş kartlarının verilməsinə başlamışdır. Həmin kartlar pulsuz əldə edilməklə bərabər ödəniş komissiyası tutulmasa da, müştəriyə müəyyən məhdudiyyətlər qoyulmuşdur. Məsələn, mərc oyunları üçün kartdan ödənişin icrası mümkün olmamışdır [7, s. 56-57]. 2012-ci ildə Azərbaycan Beynəlxalq Bankında “İslam bankçılığının tətbiqi” layihəsi çərçivəsində struktur bölmə yaradılmışdır ki, həmin bölmə öz fəaliyyətinə İslam bankçılığı pəncərəsi kimi başlamışdır. Departament şəklində fəaliyyət göstərən bu pəncərə fərdi sahibkarlara və korporativ şəxslərə xidmət göstərmişdir. 2014-cü ildə Al-Hilal Bank, Barva bank, Citygroup, Dubai Islamic Bank kimi bir neçə maliyyə təşkilatı ilə əməkdaşlıq çərçivəsində İslam maliyyə prinsiplərinə uyğun sindikatlaşdırılmış kredit yolu ilə 252 mln. ABŞ dolları vəsaiti cəlb edərək müxtəlif layihələrin icrası üçün real sektora kredit şəklində vermişdir. Qeyd edək ki, ənənəvi kommersiya banklarının nəzdində pəncərə kimi açılan bu tip struktur bölmələr əsasən 4 şəkildə – nümayəndəlik, departament, filial və şöbə kimi fəaliyyət göstərə bilər. Lakin Azərbaycanda mövcud qanunvericiliyin tələblərinə əsasən qeyd olunanlardan yalnız departamentin fəaliyyətinin birbaşa tənzimlənməsinə Mərkəzi Bank nəzarət etmir.

Nəticə

Azərbaycanın milli iqtisadiyyatına beynəlxalq İslam maliyyə institutlarının cəlb edilməsi gələcəkdə həmin maliyyə vəsaitlərindən istifadənin şaxələndirilməsinə böyük töhfə verəcəkdir. İqtisadiyyatın real sektorunu dəstəkləyən bu maliyyələşmə mexanizmi kiçik və orta biznesin, dolayısı ilə məşğulluğun artmasına təkan verməklə bərabər makroiqtisadi tənzimləmədə də özünü müsbət yöndən büruzə verəcəkdir. Həmçinin işğaldan azad edilmiş ərazilərdə sənaye və kənd təsərrüfatının yenidən bərqərar olması və inkişaf etdirilməsində alternativ maliyyə mənbəyi kimi İslam maliyyə vəsaitlərindən də istifadə həmin ərazilərdə real sektorun və bərabərində məşğulluğun inkişafına töhfə verəcəkdir. Bildiyimiz kimi, bazar iqtisadiyyatı şəraitin-

də faiz dərəcələrinin yüksək olması investisiyaların azalmasına, nəticədə milli gəlirin yığıma yönəldilməsinə, bu da özü ilə bərabər pulun “likvidlik tələsi”nə düşməsinə və tələbin azalmasına gətirib çıxarır. İslam maliyyə alətləri iqtisadi fəal əhalinin istehsala yatırım etmələrini stimullaşdırmaqla əlavə dəyərin yaradılmasında böyük rol oynayır. Qeyd etməliyik ki, beynəlxalq təcrübədə kiçik, orta və iri sahibkarlıq subyektləri müxtəlif layihələrlə İslam bankına kredit üçün müraciət etsələr də, həmin layihələr müxtəlif risk qiymətləndirmə indikatorlarının müdaxiləsini şərtləndirir və onlardan yalnız bir neçəsinə kredit xətti ayrılır. Bunun əsas səbəblərindən biri budur ki, faizsiz (şəriqli, İslam əsaslı) bank sisteminin mövcud olması üçün ya maliyyə bazarlarına nəzarət orqanının nəzdində fəaliyyət göstərən “Şəriət Şurası” (Sharia Council) həmin kreditlərin verilməsi üçün standartlar hazırlamalıdır, ya da faizsiz bank sektoru kreditin verilməsi üçün AAOIFI beynəlxalq standartları çərçivəsində fəaliyyət göstərməlidir. Odur ki, bu tip kreditlərin ayrılması hər iki tərəf mənfəət və zərər üzrə məsuliyyət daşdığı üçün həmin standartlara dəqiqliklə uyğunluq təmin edilməlidir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyatına beynəlxalq İslam maliyyə institutları tərəfindən alternativ resurs kimi İslam maliyyə vəsaitlərinin cəlb edilməsi üçün aşağıdakı addımların atılması labüddür:

1. Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsində (2020-2025-ci illər) də qeyd edildiyi kimi, əsasən, Körfəz ölkələrindən İslam maliyyə vəsaitlərinin ölkənin sahibkarlıq mühitinə dəstək mexanizmi kimi cəlb edilməsinə təşviq edilməsi (müəyyən sektorlar üzrə pilot layihə kimi);
2. Bank qanunvericiliyində əlavə və dəyişikliklərin edilməsi, bununla bağlı, ilk növbədə, təkliflər planının hökumətə təqdim edilməsi;
3. İslam bankçılığı sahəsində ixtisaslı kadrların hazırlanması: bununla bağlı bank sektorunda çalışan işçilərin və müvafiq sahədə təhsil alan tələbələrə xarici mübadilə proqramlarına cəlb edilməsi, konfransların keçirilməsi, təlim və seminarlarda maarifləndirmə işlərinin aparılması;
4. Ölkəmizdəki kommersiya banklarının nəzdində İslam bankı pəncərələrinin mövcudluğu üçün beynəlxalq İslam maliyyə institutları ilə əməkdaşlığın gücləndirilməsi;

Ölkəmizdə alternativ maliyyə mənbələri kimi İslam maliyyə mənbələrindən istifadə imkanlarının genişləndirilməsi, bu tip maliyyələşmənin iqtisadiyyatın real sektoruna cəlb edilməsi üçün eyni zamanda bununla bağlı qrant layihələrinin icrası, elmi işlərin yazılması, əhalinin müxtəlif sosial qrupları arasında sorğuların aparılması da mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Hao Y., Yahya M. H., Latip M., M. Ali *Islamic Finance in China: Current Landscape and Future Forward* // - *The Journal of Muamalat and Islamic Finance Research*, - 2022, c. 19, N 2, s. 1-2

2. ICD – *Refinitiv Islamic Finance Development Report 2022: [Elektron resurs]* / - <https://www.refinitiv.com/en/resources/special-report/islamic-finance-development-report-2022>

3. Əliyev S., Eminov A., Süleymanov E. və Ələsgərova F. *Beynəlxalq maliyyə təşkilatları və Azərbaycan* // - Bakı, Dərslik, - 2016, s. 157-158

4. Atakişiyev R. *İslam maliyyə sistemi və alətləri* // - Bakı, Dərslik, - 2021, s. 92-98

5. *IsDB's Economic Empowerment 7 fundamentals: [Elektron resurs]* / - <https://www.isdb.org/economic-empowerment>

6. *Azərbaycanda İİB tərəfindən maliyyələşdirilən layihələr: [Elektron resurs]* / - <https://economy.gov.az/az/page/beynəlxalq-elaqeler/maliyye-institutlari-ile-emekdasliq/islam-inkisaf-banki-idb>

7. Atakişiyev R., Əliyev S. "Azərbaycanda alternativ maliyyə və İslam bankçılığı üzrə ehtiyacların qiymətləndirilməsi" layihəsi çərçivəsində aparılmış sorğunun hesabatı // - Bakı: *İqtisadi Resursların Öyrənilməsi İB*, 2022, s. 49-80

8. *Rabitəbankla ITFC arasında 10 milyon dollarlıq müqavilə imzalandı: [Elektron resurs]* / - <https://www.rabitabank.com/ferdi/xeberler/rabitebank-la-itfc-arasinda-10-milyon-dollarliq-muqavile-imzalandi>

XÜLASƏ

Tədqiqat işinin əsas məqsədi ölkəmizdə xidmət, ticarət, turizm sahələri ilə yanaşı real sektorun inkişafı üçün dövlətin apardığı iqtisadi siyasətin şaxələndirilməsi istiqamətində beynəlxalq maliyyə təşkilatlarının, habelə İslam maliyyə institutlarının vəsaitlərinin cəlbi yollarının aşkara çıxarılmasıdır. Belə ki, beynəlxalq praktikadan da məlum olduğu

kimi, kiçik və orta biznesə İslam maliyyə mənbələrinin cəlb edilməsi ölkə iqtisadiyyatında alternativ maliyyələşməyə meyilliliyin artmasına, nağdsız hesablaşma əməliyyatları çərçivəsində şəffaf iqtisadi mühitin yaranmasına səbəb olacaqdır. Bundan başqa, İslam maliyyə alətlərinin real sektor və birbaşa investisiyalar üzrə əməliyyatlara cəlb edilməsi ölkədə ÜDM-in artmasının mühüm faktorlarından sayılır. Deyilənlərlə əlaqədar tədqiqat işinin aparılması ölkə iqtisadiyyatına alternativ maliyyə vəsaitlərinin cəlbi imkanlarının genişləndirilməsi baxımından aktual hesab olunur. Tədqiqat işində son 20 ildə ölkəmizdə fəaliyyət göstərən İslam bankı pəncərələrinin fəaliyyət istiqamətləri yer almaqla beynəlxalq İslam maliyyə institutlarının müxtəlif ölkələrə maliyyə yardımının müsbət yönlü nəticəsindən, daha çox hansı maliyyə alətlərinə üstünlük verilməsindən, beynəlxalq İslam maliyyə institutlarının ölkəmizə qazandıracağı iqtisadi perspektivlərdən və s. danışılır. Qeyd olunanlar tədqiqat işinin elmi yeniliyi və praktiki əhəmiyyətinin mövcudluğunu gözlər önünə gətirir. Tədqiqat işində araşdırma zamanı statistik, deduktiv metodlardan istifadə olunmuşdur. Tədqiqat işinin nəticə hissəsində isə İslam maliyyə vəsaitlərinin real sektora cəlb edilməsi ilə bağlı problemlərin həlli və pul axınına nəzarət etməklə bağlı bir sıra təkliflər irəli sürülmüşdür.

Açar sözlər: *Alternativ, maliyyə institutları, milli iqtisadiyyat, kommersiya bankları*

PROBLEMS OF ATTRACTING FUNDS OF INTERNATIONAL ISLAMIC FINANCIAL INSTITUTIONS TO AZERBAIJAN ECONOMY

Mashallah Safarov

*Ph.D. student, Baku State University
masallah.safarov.roman@bsu.edu.az*

SUMMARY

The main objectives of the research are the development of financial organizations for the diversification of the economic policy conducted by the state for the development of the real sector in addition to service, trade, tourism, and the ways of attracting funds from Islamic financial institutions. Thus, as it is known from international practice, the creation of Islamic financial opportunities for small and

medium-sized businesses leads to an increase in the inclination to alternative financing in the country's economy and the development of the economic situation due to the reasons of non-cash settlement operations. In addition, it is considered one of the important factors of GDP growth in the direction of involvement of Islamic financial instruments in the real sector and investment operations. With what has been said, the implementation of management research work is considered urgent due to increasing the possibilities of increasing alternative financial resources to the country's economy. Research on the financial management of Islamic financial institutions, the management of more financial instruments, the economic prospects that international Islamic financial institutions will gain, etc. is established. The above-mentioned highlights the scientific innovation and practicality of the research work. Statistical and deductive methods are used during research in research work. In order to achieve the results of the research, several proposals are put forward to solve the problems related to the attraction of Islamic financial funds to the real sector and to control the flow of money.

Keywords: *Alternative, financial institutions, national economy, commercial banks*

ПРОБЛЕМЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ СРЕДСТВ МЕЖДУНАРОДНЫХ ИСЛАМСКИХ ФИНАНСОВЫХ ИНСТИТУТОВ В ЭКОНОМИКУ АЗЕРБАЙДЖАНА

Машаллах Сафаров

*докторант, Бакинский Государственный
Университет*

masallah.safarov.roman@bsu.edu.az

РЕЗЮМЕ

Основными задачами исследования являются разработка финансовых организаций для диверсификации экономической политики, проводимой государством для развития реального сектора помимо сферы услуг, торговли, туризма, а также способы привлечения средств исламских финансовых институтов. Таким образом, как известно из международной практики, создание исламских финансовых возможностей для малого и среднего бизнеса приводит к увеличению

склонности к альтернативному финансированию в экономике страны, а развитие экономической ситуации в силу причин безналичные расчетные операции. Кроме того, считается одним из важных факторов роста ВВП направление вовлечения исламских финансовых инструментов в реальный сектор и инвестиционные операции. С учетом сказанного, выполнение управленческой научно-исследовательской работы считается актуальным в связи с увеличением возможностей увеличения альтернативных финансовых ресурсов в экономику страны. Проводятся исследования финансового управления исламскими финансовыми учреждениями, управления большим количеством финансовых инструментов, экономических перспектив, которые приобретут международные исламские финансовые учреждения и т. д. Вышеупомянутое подчеркивает научную новизну и практическую исследовательской работы. Статистические и дедуктивные методы используются при проведении исследований в научно-исследовательской работе. Для достижения результатов исследовательской работы выдвигается ряд предложений по решению проблем, связанных с привлечением исламских финансовых средств в реальный сектор и по контролю за движением денег.

Ключевые слова: *Альтернатива, финансовые институты, национальная экономика, коммерческие банки.*